

Oudheidkundige Kring Voorst

Jaargang 31 - 2008/3

Kroniek

Voorlopig het nieuwe toevluchtsoord van de OKV: Duistervoordseweg 104 - U bent er welkom!

Oudheidkundige Kring Voorst

(Opgericht 18 december 1975)

Ereleden:

Mr. J.H. Hermsen, H.J. ten Hove †, J. Lubberts en L. Sevenster.

Dagelijks bestuur

Voorzitter:

E. van de Zedde, Koningin Wilhelminaweg 15, 7391 ER Twello, tel. (0571) 27 29 43

Secretaris:

M. H. Roos-Roelofsen, Rijksstraatweg 20, 7383 AR Voorst of OKV Postbus 170, 7390 AD Twello
Penningmeester: vacant

Leden:

R. Egberts, Burgemeester v.d. Feltzweg 29, 7391 HL Twello, tel. (0571) 27 44 49

J. Groenberg, Hietweideweg 30, 7391 XX Twello, tel. (0571) 27 60 37

W. A. Hartmans-Gotink, Blankematerweg 2, 7397 NT Nijbroek, tel. (0570) 56 17 37

G.E. van Zijl, Lindelaan 13, 7391 JX Twello, tel. (0571) 27 19 75

Kroniek

Kroniek is het mededelingenblad van de Oudheidkundige Kring Voorst en verschijnt vier keer per jaar. Het wordt gratis toegezonden aan de leden en is in beperkte aantallen à € 3,- te koop bij het VVV-kantoor in Twello en boekhandel Oonk in Twello. Publicatie of overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en de auteurs. **Redactieadres:** kroniek@email.com (**belangrijk:** dit adres niet gebruiken voor andere zaken) of via de werkruimte: Duistervoordseweg 104 (alleen op dinsdag en woensdag)

Ledenadministratie:

Voor het aan- en afmelden van het lidmaatschap en het doorgeven van adreswijzigingen kunt u contact opnemen met de OKV: telefoon: 0571-277090 of postbus 170, 7390 AD Twello of via email: info@okvvoorst.nl. Bezoekadres: Duistervoordseweg 104, 7391 CH Twello.

Werkruimte Oudheidkundige Kring Voorst

Duistervoordseweg 104, 7391 CH Twello. Telefoon: 0571-277090

Geopend op dinsdag en woensdag van 9.00 uur tot 16.00 uur en op afspraak.

ISSN 1384-8682

- DE KRONIEK DIT KWARTAAL:

De OKV haalt even adem. Na omzwervingen vond het bestuur een nieuw kwartier: Duistervoordseweg 104. 2

Treedt aan een nieuwe eindredacteur. Ronald Meijer wil nieuwe stijl, frisse aanpak van onze Kroniek, en nodigt schrijvers uit: 'Mensen zijn zelf geschiedenis'. 3

Opsporing verzocht en dringende terugbezorging! 4

Bedaagde boerderij Grote Lochem in Terwolde wacht forse restauratie – eerherstel van een glorieus verleden. 5

August Vogt aardde niet, als klerk noch diamantair. Toch vond hij zijn geluk: In Voorst: met bakfiets en camera. 11

Vragenderwijs: vaste rubriek voor wie wat weten wil. 12

Hoe mysterieus – het Bos van de Dansende Bomen, de sprengen, pestbosjes, schapenkampen en stinzenplanten. 13

Met 'n kistje Groninger koek lopend door Drenthe en Overijssel... – "Mijn familie te boek gesteld". 17

Voorster grafstenen vastgelegd op cd-rom. 20

St. Ludger-mavo: Na 30 jaar nog zeer gewaardeerd. 21

De Oude Rijksstraatweg: grote, kleine grutten, bier, eieren, vlees en vis. Het verhaal van ooit de Grutterij. 24

Boek en blad beschouwd – een vrijmoedige vertaling rond hertog Eduard en: De bootschuiers van Elburg. 28

Van Magistraten, meesters en gewone mensen... 31

Aan dit herfstnummer van de Kroniek werkten mee:

Henk Borgonje, Arjo Fransen, Gerrie Groenewold, Jan Groenberg, Carol Hessels, Jan Lubberts, Ronald Meijer, Judith Roosenschoon, Riky Sloesarwij, Wim Tempelman, Bert van de Zedde. Foto's: OKV-archief/ RJJ Meijer

De Kroniek verschijnt in maart, juni, september en december.
Uiterste inleverdatum kopij voor de volgende Kroniek: 10 november 2008

Van de bestuurstafel

Bert van de Zedde

Het was juist onze accommodatie die het hoofdpijndossier vormde van het bestuur tijdens een aantal vergaderingen. We wisten dat we uiterlijk 1 oktober de kantoorruimte aan de Stationsstraat moesten verlaten, maar waar naar toe leek onduidelijk. Binnen het bestuur is daar veel over gesproken, maar zeker ook door de vrijwilligers die met zorg de tijdslijn zagen verkrappen. Het bestuur heeft de afgelopen maanden veel gesprekken gevoerd en optie genomen op verschillende ruimten. Steeds stak er iets een stokje voor om te verhuizen. Dan was het de ligging, dan weer de hoogte van de huur of het niet kunnen aanvaarden per 1 oktober. Toch heeft het bestuur een oplossing gevonden: in een 'anti-kraak'-pand!

Sinds 4 oktober zijn we verhuisd naar de Duistervoordseweg 104 in Twello. Niet definitief, maar in ieder geval tot de zomer van 2009. De komende tijd zal een beslissing worden genomen door de eigenaar uit Zwolle over de planontwikkeling rond de gebouwen van bouwbedrijf Van den Belt. Dat betekent dat wij meer tijd en ruimte hebben om te werken aan een definitieve oplossing. Daartoe heeft het bestuur een brief gestuurd aan de gemeente Voorst om samen te beoordelen of, en hoe wij hieraan de beste invulling kunnen geven.

Naast deze perikelen heeft het bestuur ook andere punten behandeld. De zorg rondom ledenadministratie en incasso blijft een terugkerend onderwerp op de agenda. Ondanks de verbeteringen in onze ledenadministratie is de koppeling onvoldoende om eenvoudig te incasseren. Het bestuur heeft aangegeven, desnoods met externe hulp, dit nu definitief op te lossen. Ook de voortgang met de nieuwe website gaat vanuit vrijwilligheid iets te langzaam en ook daar voor heeft het bestuur besloten externe hulp in te roepen en een kwalitatieve site te laten bouwen. Hieraan zijn kosten verbonden, maar die zijn acceptabel vindt het voltallig bestuur. De site kan betere voorlichting genereren, maar ook de verkoop van foto's en uit te geven boeken stimuleren. De werkgroepen hebben talrijke activiteiten opgeleverd zoals een fietstocht langs hooibergen, het uitbrengen van een cd-rom met informatie over alle graven in de kerken van de gemeente Voorst. En een nieuwe reeks lezingen.

Maar ook de redactie van De Kroniek is weer compleet en dat zal de leesbaarheid vergroten, maar ook de tijdige verschijning bewaken. Ten slotte heeft het bestuur met zorg kennis genomen van de beperkte mogelijkheden om met de huidige apparatuur zaken goed te verwerken. Daarbij moet gedacht aan brandvrije opslag van ons archief, maar ook aan computers, kopieerapparaten, scanners. Alsook aan de interne koppelingen van apparatuur, de beheersing van gebruik en de bescherming van onze informatie. Het bestuur zal de komende maanden gebruiken voor een plan van aanpak en de vrijwilligers vragen alle wensen op een rijtje te zetten. Daarna kan de financiering worden bekeken. Waarbij onmiskenbaar duidelijk is dat vooral zal (moeten) worden gezocht naar sponsorgelden. Dat betekent opnieuw:

Een geweldige uitdaging voor ons aller Oudheidkundige Kring Voorst!

Van de redactie

Ronald JJ Meijer

Mensen zijn zelf geschiedenis...

De bomen ruisen alle bladeren los. En de wind heeft mijn aarzelend 'ja' – want waar begin je aan? – tot een ferme aanpak aan-gejaagd. De verwachtingen zijn gespannen, maar hopelijk niet te hoog vanwege beloften op ook andere terreinen. De Kroniek heeft een nieuwe man in de redactie en die moet zijn gezicht even laten zien. Bij deze dan. Omdat mijn 'even-verderop-buurman' Bert van de Zedde, uw OKV-president, daar nu eenmaal om vroeg.

Tja, wat te vertellen. Natuurlijk dat we met élan de vertrouwde Kroniek nog interessanter, leesbaarder, populair willen maken, wie weet zelfs begeerlijk. Inhoudelijk betrouwbaarder dan ooit,

qua opmaak en stijl vlot te verteren, en mikkend op bredere doelgroepen. Want de waarde van regionale oudheidkunde, al dan niet in de context van ruimere geschiedenis raakt iedereen, ouderen en jongeren, letterlijk en figuurlijk zelfs gelijktijdig. Mensen zijn zelf geschiedenis.

Nadenkend, dubbend over mijn 'ja' trof me als een vuurpijl de gedachte hoe deze (sinds 1998) import-Twellenaar op verzoek van het Voorster Nieuws wél ruim twee jaar elke veertien dagen een reeks 'Twello tekent voor de Toekomst' schreef, maar daarentegen zeer marginaal het hoofdkwartier van de OKV binnenstapte. Alsof uit het verleden de toekomst niet wordt uitgelijnd! Er valt dus nog veel in te halen, en de eindredactie van dit herfstnummer vormde daartoe al een wijze les.

De Vereniging en haar vrijwilligerscorps zullen mij stellig (en terecht wegens mijn vele onbekendheden) kritisch begeleiden vanuit de wederzijdse erkenning dat voorkeuren en talenten kunnen verschillen. Maar dat tegelijkertijd enthousiasme en koers, de betrokkenheid bij de Kring en omgeving, unaniem gedeeld worden.

Eén verschil dat direct zal opvallen is de terugkeer naar een, in principe 2-koloms pagina-indeling en een andere dan gebruikelijke, want eveneens wat 'snellere', broodletter, een keus waarvoor graficus Henk Borgonje complimenten verdient.

Intussen is het zonneklaar dat de redactie gastvrij open staat voor suggesties van leden/lezers. Diepgaande, gedocumenteerde vertogen blijven welkom (mits niet te lang uitgesponnen!), maar evenzeer - gelijkwaardig in de afweging tot plaatsing – meer populaire en korte bijdragen, qua aantrekkelijkheid misschien juist ook uitwaaiend naar jongere belangstellenden van wie we het (ook) moet hebben in de toekomst.

Toevallig in uw boekenkast terechtgekomen...?

Tijdens de Open Monumentendag had de Oudheidkundige Kring, behalve de expositie van trouwfoto's, ook een informatiestand ingericht in het voormalige gemeentehuis. Iemand heeft daar per vergissing een aantal voor de OKV **zeer waardevolle** boeken meegenomen! Het betreft een scriptie van L.J. Keunen: *De ontginningen en nederzettingen in het noordelijk deel van het kerspel Voorst* en het boek: *Cultuurhistorie in de gemeente Voorst* door drs. H.C. Baas i.o.v. Landview BV. Genoemde boeken hebben voor de bibliotheek van de OKV veel waarde en de vereniging wil ze graag terug zodat ook andere belangstellenden deze boeken kunnen inzien.

Kascontrole

Twello, 17 juni 2008

Geacht Bestuur van de Oudheidkundige Kring Voorst,

De kascontrole door ondergetekenden, E.J. Aalpoel en J.H. Lutje Beerenbroek, over het verenigingsjaar 2007 heeft plaatsgevonden ten huize van de penningmeester.

De kascontrole heeft geen onvolkomenheden aan het licht gebracht en de commissie verleent hierbij dan ook de penningmeester decharge voor de dootr hem gevoerde boekhouding en verslaglegging daarvan.

Was getekend,

E.J. Aalpoel

J.H. Lutje Beerenbroek

Grote Lochem wordt gerestaureerd, oude glorie keert terug uit klimop

Jan Groenenberg

Op vrijdag 8 december 2006 is boerderij De Lochem in Terwolde gekocht door de familie Grondel-Nypels. Zij gaan De Lochem, geboekstaafd als een gemeentelijk monument, restaureren en aanpassen aan de eisen van deze tijd. De boerderij De Lochem heeft een lange en interessante geschiedenis. En daar gaan we in dit nummer graag dieper op in.

In alle mij bekende publicaties over *De Lochem* in Terwolde wordt er van uitgegaan dat deze boerderij dezelfde is als het *Hughe Hoepsgoed*. De basis voor deze gedachte is gelegd door de heer J. Vredenberg. Hij beschreef dit in zijn boek *'Geschiedenis van Terwolde en Nijbroek'* als volgt:

"Huge Hopsgoed, dat in 1394 in een leenacte genoemd wordt, en in 1457 nog eens, samen met de goederen op de Teuge, o.a. Hartelaar, Selveholt, Hofenk en Hondschaten. We menen daarom dat dit goed niet ver van de Teuge heeft gelegen. Later treffen we als bewoners van Huge Hopsgoed aan een familie Van Lochem uit Deventer, en vermoedelijk heeft het naar hen de naam De Lochem gekregen, onder welke naam het nog steeds bestaat".

De vraag lijkt gerechtvaardigd of deze stelling juist is. Tot nu toe ben ik geen documenten tegengekomen waaruit blijkt dat het *Hughe Hoepsgoet* en *De Lochem* dezelfde boerderij betreft.

Huge Hoepsguet

We vinden gegevens over *Hughe Hoepsgoed* in de Stichtsche 'lenen' in Gelderland. Dit waren goederen waarvan de bisschop in Utrecht leenheer was. Na 1528 kwamen deze lenen aan Overijssel. Het staat vermeld als: *"Huge Hoepsguet, als dat gelegen is in*

De Loghem in 1968 gezien vanuit het zuiden

den kerspell van der Wolde".

De eerste vermelding van *Huge Hoepsgoed* is van 14 maart 1394. Herman van Selveholt wordt dan met het goed beleend. Verder volgt de belening die van de goederen in Teuge zoals de *borg Silvolde (Beukelaar)*, *Hartelaar*, *Hofenk* en *Hondschaten*. Als eigenaren van de 14^e tot de 17^e eeuw worden genoemd de families: Selveholt, Lanssing, Schimmelpenning, Van Lochem, Stuurman, Berentsen, Van Ewijk en Van Bommel.

We vinden een *Hughe Hoep* in de archieven van het Heilige Geesten Gasthuis te Deventer in 1348. Hij wordt daar genoemd als een van de gerichtsliden bij het passeren van een akte. In het jaar 1393 wordt een *Hoeps hofstede* op de "Hunder-enge" in Twello genoemd. De *Hoeps hofstede* wordt door Jo-

hannes Leppinc en Belije zijn vrouw in erfkoop overgegeven aan het Heilige Geesten Gasthuis. Het lijkt onwaarschijnlijk dat dit *De Lochem* betreft. *De Lochem* ligt namelijk niet op de Hunder-enk. Het is ook twijfelachtig of hiermee wel het *Hughe Hoepsgoed* wordt bedoeld omdat dat in het kerspel Terwolde ligt.

Een belangrijke reden dat *Huge Hoepsgoed* waarschijnlijk niet hetzelfde is als *De Lochem* is het feit dat het *Huge Hoepsgoed* op 28 februari 1700 nog voorkomt in de leenregisters van Overijssel. Het is dan in bezit van Johan van Bommel. De naam *De Lochem* komt al vanaf 1648 in akten voor met andere eigenaren dan de leenmannen en het lijkt onwaarschijnlijk dat de leenkamer van Overijssel *Huge Hoepsgoed* vermeld terwijl het niet meer tot de lenen behoort. Hoewel het voor de hand ligt om aan te nemen dat

De Lochem is nog onduidelijk. Met een grootte van 39 morgen mag je veronderstellen dat het al een lang bestaande boerderij is. Joachim van Goltstein was Overste en Gouverneur van Emmerik. Hij was de zoon van Johan van Goltstein en Margaretha van Hoemen. Joachim was eerst getrouwd met Heyma de Haen tot Gaat. Hij hertrouwde op 9 mei 1646 te Arnhem met Geetruid van Lintelo, de weduwe van Gerrit Jan (Gerhardt Johan) van der Capellen tot den Dam, die op 1 januari 1645 was overleden. Met hem stierf de tak Van der Capellen tot den Dam in mannelijke lijn uit. In het jaar 1645 werden het *huis Kruisvoorde* te Twello en het *huis Den Dam* te Gorssel na het kinderloos overlijden van Gerrit Jan van der Capellen toegewezen aan zijn zuster Geetruid van der Capellen. Zij was op 3 september 1626 getrouwd met Reinier van Goltstein, broer van Joachim van Goltstein. Reinier werd begraven te Utrecht op 24 oktober 1641. In 1648 was het *Kruisvoorde* in bezit van Johanna van der Capellen weduwe van Albert van Steenre. Zij hadden ook het *Mastenbroek* in Terwolde in bezit. Na 1653 komen *De Lochem* en *Mastenbroek* regelmatig samen voor in verkoopakten. In 1653 vond er een magescheid plaats tussen Judith Ripperda, weduwe van Gerlich van der Capellen in den Dam, en Geetruid van der Capellen, weduwe van Reinier van Goltstein tot Doorn. Het *huis Kruisvoorde* en het *huis Den Dam* worden toegewezen aan Philip(s) van Goltstein, de zoon van Reinier en Geetruid van der Capellen. Philip werd geboren 12 september 1630. Hij was dus nog minderjarig bij het overlijden van Gerrit Jan van der Capellen. In 1656 werd *De Lochem* door Philips van Goltstein en zijn drie zusters Johanna, Elisabet en Judit,

Vermelding van het 'erve Lochum' in het verpondingskohier 1648

Huge Hoepsgoed naar een van de leden van de familie Van Lochem is vernoemd, lijkt dit allesbehalve zeker.

De Lochem

De eerste keer dat we de naam '*De Lochem*' tegenkomen is in het verpondingskohier van Terwolde uit 1648. De Lochem is dan 39 morgen groot en in bezit van Joachim van Goltstein. Hoe hij in bezit kwam van *De*

Lochem is nog onduidelijk. Met een grootte van 39 morgen mag je veronderstellen dat het al een lang bestaande boerderij is.

Joachim van Goltstein was Overste en Gouverneur van Emmerik. Hij was de zoon van Johan van Goltstein en Margaretha van Hoemen. Joachim was eerst getrouwd met Heyma de Haen tot Gaat. Hij hertrouwde op 9 mei 1646 te Arnhem met Geetruid van Lintelo, de weduwe van Gerrit Jan (Gerhardt Johan) van der Capellen tot den Dam, die op 1 januari 1645 was overleden. Met hem stierf de tak Van der Capellen tot den Dam in mannelijke lijn uit. In het jaar 1645 werden het *huis Kruisvoorde* te Twello en het *huis Den Dam* te Gorssel na het kinderloos overlijden van Gerrit Jan van der Capellen toegewezen aan zijn zuster Geetruid van der Capellen. Zij was op 3 september 1626 getrouwd met Reinier van Goltstein, broer van Joachim van Goltstein. Reinier werd begraven te Utrecht op 24 oktober 1641.

In 1648 was het *Kruisvoorde* in bezit van Johanna van der Capellen weduwe van Albert van Steenre. Zij hadden ook het *Mastenbroek* in Terwolde in bezit. Na 1653 komen *De Lochem* en *Mastenbroek* regelmatig samen voor in verkoopakten.

In 1653 vond er een magescheid plaats tussen Judith Ripperda, weduwe van Gerlich van der Capellen in den Dam, en Geetruid van der Capellen, weduwe van Reinier van Goltstein tot Doorn. Het *huis Kruisvoorde* en het *huis Den Dam* worden toegewezen aan Philip(s) van Goltstein, de zoon van Reinier en Geetruid van der Capellen. Philip werd geboren 12 september 1630. Hij was dus nog minderjarig bij het overlijden van Gerrit Jan van der Capellen. In 1656 werd *De Lochem* door Philips van Goltstein en zijn drie zusters Johanna, Elisabet en Judit,

allen kinderen van Reinier van Goltstein, bezwaard met een somma van 6000 gulden à 5%, die als hypotheek verstrekt was door Otto Engelen, griffier van het Hof van Gelderland. Een jaar later in 1657 werd *De Lochem* samen met het *Mastenbroek* nogmaals als onderpand gesteld bij de verkoop van *het goed Cruysenvoorde* (*Kruisvoorde* onder Twello) door de erven Goltstein. Het onderpand was ten behoeve van Jacob ten Nuyl, lakenkoper te Deventer.

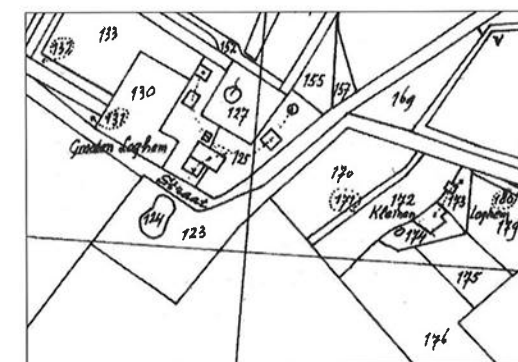
Vijf schepel haver

In het begin van de 18^e eeuw is niet duidelijk wie de eigenaars van *De Lochem* zijn. In het register van de Keurhaver over de periode 1709 – 1721 wordt de eigenaar van *De Lochem* niet genoemd. De pachter staat wel vermeld en dat was Jan Aelberts. Hij moest vijf schepel haver betalen aan de dijkgraaf van Veluwe.

In 1727 dient *De Lochem* weer, samen met een erve onder Oldenbroek, als borgstelling. Het behoorde in die tijd aan Benjamin Potgieter, schout van Doornspijk en zijn erven. Benjamin Potgieter was getrouwd met Anna van Brienens, dochter van Gerard van Brienens en Wijnanda Junius of Jurrius. Zijn zoon Nicolaas, die toen burgemeester van Elburg was, verbond *De Lochem* als gevolmachtigde als borg voor betaling van de verponding, de 50^e en de 25^e penning ten overstaan van Alexander van Dedem, heer van Vosbergen, richter van Oldenbroek en waarnemend drost van Veluwe. Dezelfde Nicolaas Potgieter kocht in 1734 *Giel Gerrits hofstede* gelegen vlak bij *De Lochem*, gedeeltelijk onder Terwolde en gedeeltelijk onder Apeldoorn.

Het Haardstedenregister van Terwolde van 1749 vermeld op de lanterkamer burge-

meester Eck. Het betreft hier Johan Theodorus van Eck, meester in de rechten en burgemeester en schepen van Arnhem. Hij was te Arnhem gedoopt op 17 mei 1713 en was op 18 maart 1738 te Oldenbroek getrouwd met Anna Wijnanda Potgieter. Zij was een dochter van bovengenoemde Nicolaas Potgieter en zijn vrouw Catharina Jacomina Otters. Anna Wijnanda werd te Elburg gedoopt op 12 december 1719.

Kadastrale kaart uit 1832

Hun dochter Sara Margareta van Eck trouwde te Rozendaal op 7 oktober 1764 met mr. Francois Willem van den Steen. Na het overlijden van Sara Margareta van Eck in 1780 hertrouwt Mr. Francois van den Steen in 1782 met Nalida Susanna Brantsen.

Familie Van Loghem

Het echtpaar Van den Steen- Brantsen verkocht *De Lochem* in 1796 aan Hendrik van Lochem voor 25.000 gulden. Zo komt de Loghem in bezit van een familie Van Lochem. Waarschijnlijk was deze familie niet verwant aan de familie Van Lochem die het *Huge Hoepsgoed* in de 15^e en 16^e eeuw als leengoed in bezit had gehad. Dat was een familie die uit Deventer afkomstig was. Hendrik van Lochem komt uit een familie die

in de 16^e eeuw in Enschede woonde en pas in de 17^e eeuw naar Deventer kwam. Hendrik van Loghem was getrouwd met Maria Elisabeth Hofkes op 26 oktober 1773 of te Deventer of te Winterswijk. Zij moesten huwelijksdispensatie aanvragen omdat ze neef en nicht waren. Hendrik van Loghem overleed 26 mei 1810 te Deventer en zijn vrouw op 6 juli 1826.

90 Gulden belasting

Na het overlijden van Hendrik van Loghem vindt op 20 dec. 1810 een "*Declaroit van overboeking*" plaats. De helft van de goederen gaat naar de weduwe Maria Elisabeth Hofkes en de andere helft vererfd op de andere erven t.w.: Hendrik van Loghem jr., Albartus Jacob Duymaer van Twist geh. met Judith van Loghem, Herman van Loghem en Christiaan van Loghem, allen kinderen van het echtpaar. Bij de opmaak van het kadaster wordt Herman van Loghem, koopman te Deventer als eigenaar genoemd. Hij bezit in totaal ruim 57 ha. in Terwolde. *De Grote Lochem* wordt belast voor een bedrag van 90 gulden en bestaat uit huis, schuur, berg en erf. *De Kleine Lochem* bestaat uit huis, schuur en erf en wordt belast voor 15 gulden. Op 12 september 1859 vindt er een boedelscheiding plaats. Hier staan de namen van Hendrik van Loghem en Jan Vredenburg bij. "Verschenen Hendrik van Loghem als vader van Maria Elisabeth en Albertina Izaa van Loghem". Zijn vrouw Catharina Christina van Delden was overleden op 24 jan. 1859. Zij was eerder gehuwd geweest met Vredenburg Jan Engelenburg. Zij had hier een zoon van: Frans Thomas Vredenburg Engelenburg. Haar drie kinderen erven ieder een-derde van haar nalatenschap. Haar testament wordt geregistreerd op 27 jan. 1859.

De boerderij, van links naar rechts vóór de verbouwing van 1967 gezien vanuit het westen

'Met hofstede en zomp'

De onverdeelde helft in het *landgoed De Lochem* cum annexis met gronden aan de Grote Wetering uit de boedel van G. Brascamp aangekocht moet door drie deskundigen worden getaxeerd en worden toebedeeld aan de kinderen van Hendrik van Loghem. In 1860 sluit Hendrik van Loghem een hypotheek af op *de Grote Lochem* ten behoeve van een zekerstelling van de voogdij voor zijn kinderen. In 1880 staat er een advertentie in de Deventer Courant van *de Grote en Kleine Lochem*. Hendrik van Loghem is overleden te Deventer 8 december 1881. Naar aanleiding hiervan werd op 11

januari 1882 wordt een boedelinventaris opgemaakt van *de Grote en Kleine Lochem*. Op 25 november 1882 vindt een boedelscheiding plaats tussen de erfgenamen van Hendrik van Loghem, Maria Elisabeth van Loghem, Albertina Izaa van Loghem (dochters uit het eerste huwelijk van Hendrik van Loghem) en Maria Antonia Everwijn (zijn tweede vrouw) en haar dochter uit het tweede huwelijk met Hendrik van Loghem, Catharina Christina van Loghem.

De Lochem wordt toegewezen aan Maria Elisabeth van Loghem. Zij krijgt: "*Het landgoed genaamd 'de Lochem' met Bakhuishofstede en de Zomp met elk meerder daarbij behoorende getimmerten, boomgaard, bouw- en weilanden, eikenbosch en andere opgaande boomen, akkermaalsbos-*

schen en waterpartij, alles aan elkander staande en gelegen" met een waarde van f 68.506,63. Verder effecten en hypothecaire obligaties ter waarde van resp. f 53.557,89 ½ en f 6713,97 ½. Tenslotte kreeg ze nog "gerede gelden" voor een bedrag van 15.809,60 ½. Samen een erfenis van maar liefst f 144.587,60 ½.

Familie Van Baak

Op 21 maart 1892 komt de familie Van Baak uit Apeldoorn op *De Lochem* wonen.

Gerrit Jan van Baak geb. 27 mei 1853 te Apeldoorn is landbouwer. Hij is getrouwd met Teuntje Ruisch of Ruijsch, geb. 4 juli 1856 te Apeldoorn. Zij waren gehuwd te Apeldoorn 13 november 1875.

Zij hebben maar liefst tien kinderen: Johanna, Aaltje, Teunis, Arie, Geertruida, Gerrit Jan, Teuntje, Johannes, Antoon (overlijdt 14 feb. 1894) en Gerard Antoni.

In de loop van 1920-1930 wordt Johannes in plaats van 'zoon' 'hoofd' en wordt Gerrit Jan van 'hoofd' tot 'vader'. Zijn moeder Teuntje Ruisch overlijdt 12 febr. 1919. Johannes trouwt in Voorst op 22 mei 1920 met Tonia Alberta Gerritdina Zomerhuis. Zij was dochter van Albert Jan Zomerhuis caféhouder van *de Nieuwe Zwaan* in Teuge voorheen de *Molline* of *Roskam*, later *de Olde Herberg*. Er is ook nog een aantal landbouwers inwonend, waarschijnlijk knechten onder andere volontair landbouwer(s). Johannes van Baak en Tonia Alberta Gerritdina Zomerhuis hebben drie kinderen: Teuntje (geb. 2-6-1921), Gerritdina (geb. 6-12-1923), Johan Antoon (geb. 16-8-1932). Zijn vader Gerrit Jan van Baak overlijdt 25 december 1926. In de jaren 1904, 1912 en 1915 vindt een gedeeltelijke sloop plaats van *De Lochem*.

Fragment van het front van de Grote Lochem

In 1919 wordt *De Lochem* te koop aangeboden. Er is een veilingboekje bewaard gebleven met een uitgebreide beschrijving van de boerderij.

De Lochem wordt op 21 februari 1920 gekocht door Johannes van Baak een zoon van Gerrit Jan van Baak en Teuntje Ruisch. Op 19 december 1958 verkopen Johannes van Baak en zijn vrouw Tonia Albertha Gerdina Zomerhuis *De Lochem* aan hun dochter Teuntje en schoonzoon aan Lukas Veldhuis. De boerderij 'de Groote Lochem' bestaat uit woonhuis met bedrijfsruimten, bijgebouwen, erf, tuin, bouw- en weiland. De prijs bedraagt dan 45.000 gulden

Na een brand in 1967 wordt een veldschuur door Lucas Veldhuis herbouwd. In datzelfde jaar krijgt hij toestemming voor de verbouw van zijn woning. Op 8 februari 1988 vindt een boedelscheiding plaats tussen de drie kinderen van de overleden Johannes van Baak en zijn vrouw Tonia Albertha Gerdina Zomerhuis. Een woonhuis dat waarschijnlijk in 1967 is aangebouwd tegen de achterzijde van de boerderij *De Lochem* wordt hierbij toegewezen aan Teuntje van Baak. Dit hoorde dus niet bij de koop van *De Lochem* in 1958.

Na het overlijden van Lukas Veldhuis in

2006 werd *De Lochem* door de erfgenamen verkocht aan de familie Grondel-Nypels. Veel van de authenticiteit van de boerderij is in de loop van de lange geschiedenis verloren gegaan. In samenwerking met de Stichting IJsselhoeven is de beplanting rond de boerderij aangepast. Zo is er een kleine boomgaard aangelegd met hoogstamfruitbomen van oude appel- en perenrassen. Het huis is na jaren onder de klimop te hebben gezeten weer goed zichtbaar. Hopelijk zal deze boerderij na de restauratie door de nieuwe eigenaren weer in oude glorie zijn hersteld.

Literatuur:

- *Nederlandsche Leeuw* 1932 blz. 171: *Een familie-Bijbel der Goltstein's*
- *Nederlands Adelsboek* 1942, blz. 158: *Van Goltstein*
- *Nederlands Patriciaat* 1950, blz. 331: *Van den Steen*
- *Het archief van het Huis Keppel* door mr. A.P. van Schilfgaarde
- *Inventaris der archieven van de familie Van der Capellen* door mr. A.P. van Schilfgaarde
- *Protocolen van Bezwaar Terwolde*
- *Bevolkingsregister Terwolde*
- *Notariële archieven Terwolde*
- *"Geschiedenis van Terwolde en Nijbroek"* door J. Vredenberg
- *"Uit de geschiedenis van de Lochem"* door J. Vredenberg
- *www.genlias.nl*
- *Levensbericht van mr. Hendrik van Loghem in Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde, 1883*
- *Informatie van fam. Grondel-Nypels*
- *fam. Potgieter informatie via internet*
- *Overijssels leenregister (R.A. Overijssel)*

Motorbakfiets en camera - het geluk van Aug. Vogt

Jan Groenenberg

Fotograaf Aug. F.W. Vogt op zijn Simplex

De bakfiets van Vogt bij de weg naar de Nijenbeek

Een fervent verzamelaar van prentbriefkaarten, de heer Boomgaard uit Apeldoorn, maakte mij attent op een interessant detail dat je kunt zien op een aantal 'ansichtkaarten' van het dorp Voorst. Op sommige van die oude kaarten staat een bakfiets. Nou en, zou je denken, gewoon de bakfiets van de bakker... Maar nee hoor, in dit geval ligt de zaak toch iets anders. Wie de ansichten onder een loep bekijkt, die ziet dat de bakfiets toebehoort aan een fotograaf. De tekst luidt: "Photographie Aug. F.W. Vogt. Amsterdam".

De ansichtkaarten zijn uitgegeven door de firma Nauta in Velsen. Het gaat om kaarten die vóór 1905 zijn gemaakt. Dit is te zien aan het ontbreken van een verticale streep in het midden van de achterkant. Vóór 1905 werd de hele breedte van de achterkant gebruikt om het adres te schrijven en werd aan de voorkant onder of naast de afbeelding de afzender vermeld. Na 1905 was men verplicht om geadresseerde en afzender beide op de achterkant te noteren. De drie betreffende kaarten hebben respectievelijk de nummers 3482, 3493 en 3498. Voor zover bekend zijn dit ook de enige ansichtkaarten waarop de

bakfiets is afgebeeld. Wie was Aug. F.W. Vogt? Hij werd geboren op 8 januari 1871 en verloor op jonge leeftijd zijn ouders. Vanaf zijn dertiende zat hij op kantoor maar dat beviel niet. De boekhouder zou tegen hem gezegd hebben: "Jij deugt niet voor klerk, pas zit je op 't kantoor of je prak-kiseert alweer om er uit te komen". August had een sterke drang om naar buiten, de de natuur in te gaan. Tot zijn negentiende bleef hij werken als klerk. Daarna probeerde hij emplooi te vinden in het

diamantvak. Vervolgens werd hij handelsreiziger. Hij zat dan wel niet langer tussen vier muren maar dat werk maakte hem evenmin

**'JE PRAKKISEERT
WEER OM BUITEN
TE ZIJN...'**

gelukkig.. Op zeker moment kwam hij in contact met een Duitser die hem voorstelde voor een Maatschappij te komen werken die stereoscopische foto's uitbracht. Dit beviel hem goed en August bereisde heel Nederland en later ook België. Financieel lwas dat echter geen vetpot..

Intussen was hij zich gaan specialiseren in de fotografie. Hij heeft onder meer een serie foto's van dieren in Artis gemaakt. In het tijdschrift "Eigen Haard", het is dan 1905, staat dat hij inmiddels een collectie heeft van ruim 2000 door hem gemaakte foto's uit alle delen van Nederland. Die van Voorst zaten hier ook ongetwijfeld bij. Als freelance fotograaf zal hij de foto's aan de uitgever Nauta in Velsen hebben verkocht. Bekend is dat ook veel foto's van hem voor ansichtkaarten van andere plaatsen zijn gebruikt.

Om relatief snel en gemakkelijk door Nederland te reizen had hij een gemotoriseerde driewieler laten maken door de firma Simplex. Dat voertuig is dus op de drie ansichtkaarten van Voorst te zien. Zo zie je maar – aan een detail op een prentbriefkaart zit toch een heel verhaal vast.

Bronnen:

- *Eigen Haard* 5 aug. 1905, nr. 31
- *Mondelinge informatie van de heer W.F. Boomgaard*
- *Eigen collectie ansichtkaarten Voorst*

Vragenderwijs - voor wie wat weten wil

● Regelmatig is er bij de OKV vraag naar boeken, met name (foto)boeken van de gemeente Voorst, die eerder zijn verschenen. Wie zo'n boek bezit en het wil verkopen wordt verzocht contact op te nemen met de OKV. Er is een wachtlijst van belangstellenden.

● Eric Hartman uit Gendt:

'Ik heb een vraag over Wilp. Tijdens stamboomonderzoek heb ik ontdekt dat een van mijn voorvaders in 1724 vanuit Weelp naar Nijkerk is verhuisd. Nu zegt mij de naam Weelp niets. Maar zou het kunnen zijn dat Wilp vroeger zo genoemd werd? Dat is de enige plaatsnaam die er enigszins op lijkt. Ik dacht, wellicht weet de OKV hier meer van...'

● Wie weet van oude haardplaten, heeft ze onder handbereik, weet ze te staan, heeft er iets mee van doen?

Marten Brascamp, Oude Broekstraat 12, 7382 AR Klarenbeek, houdt op donderdag 13 november voor de OKV een lezing over deze objecten, vormen, soorten, afbeeldingen, herkomst, wat niet meer. Steeds op zoek naar nieuwe informatie, is hij ingenomen met elke tip waar 'nieuwe' oude haardplaten te vinden en te fotograferen zijn.

Wie wat weet, bellen 055-301.17.47 !

De lezing wordt gehouden in het dorps huis 'De Pompe' te Wilp.

Het bos van de dansende bomen, zie de waarde van onze cultuurhistorie!

Bert van de Zedde

Boombossen – zo vervolgen, en ronden we af het artikel over historische boselementen van de vorige Kroniek – boombossen dus worden gekenmerkt door beuken en eiken met grillig gevormde stammen en brede, laag aangezette kronen: 'Kromme en in de wonderlijkste bochten groeiende bomen hebben de overhand' (Gazenbeek, 1968). De naam boombos schijnt voort te komen uit het feit dat zulke bossen uit opgaande bomen bestonden. Dat in tegenstelling tot het zogenaamde struikbos, dat uit struweel (strubben) vorm kreeg. Tot nu toe tast men in het duister over het precieze ontstaan van boombossen.

Waarschijnlijk zijn het restanten van oude malebossen. Die bestaan heel lang en dan worden ze tot sprookjesbossen, zoals bovenstaande romanticus aangeeft. De bomen zijn bijna zonder uitzondering eenstammig. De meesten zijn meer dan 100 jaar oud. Zo'n 'sprookjesbos' is het Speulder- en Sprielderbos. Er staan beuken van 80, maar ook 280 jaar oud. Dit bos is in de omgeving bekend als 'het bos van de dansende bomen' met de legende van een groot buiten of 'n kasteel met wilde feesten. Uiteindelijk zijn de muzikanten daar zo moe, dat zij buiten verder spelen en de feestgangers vinden de muzikanten slapend tegen de bomen. Ze verplichten de muzikanten te spelen en de feestgangers, al dansend en draaiend, zorgen voor dit prachtige beukenbos...

Stinzenbos

Als de bomen in het voorjaar nog kaal zijn en de meeste inheemse planten zich nog niet laten zien is er een kleine groep planten die al wel het gure weer trotseert. Sommige bossen, parken en tuinen zijn dan bedekt door kleurige bosplanten, zoals holwortel, gewoon sneeuwkllokje, wilde hyacint, voorjaarshelmbloem en bostulp. Dit zijn de zo-

genaamde stinzenplanten, die vaak worden aangetroffen bij buitenplaatsen, maar ook bij kerkhoven, pastorieën, kastelen, oude boerderijen en herenhuizen van notabelen. De term stinzenplant is afgeleid van het Friese woord *stins*, een versterkt stenen huis van na 1400. Bij dergelijke stinzen werd de groep als eerste herkend. Waarschijnlijk gebruikte dr J. Botke de term voor het eerst in de literatuur, namelijk in zijn boek 'De gritenij Dantumadiel' uit 1923. En zo herkennen we de Stinzenlaan in Twello in het nieuwbouwplan Achter 't Holthuis!

Stinzenplanten zijn doelbewust naar Nederland gehaald vanaf de 15e eeuw. Omdat de

Dansende bomen

planten mooi waren, maar het exotische karakter van deze planten zal toen zeker ook als statussymbool hebben gegolden. Het merendeel komt oorspronkelijk uit Midden-Europa (sneeuwkllokje, holwortel en krokus); slechts een klein aantal uit Noord-Amerika en Azië. Soms wordt geopperd dat de eerste stinzenplanten zijn meegenomen door de kruisridders. Dit romantische verhaal is onwaarschijnlijk. Het waren de geestelijken, de adel en de gegoede burgerij die de eerste stinzenplanten in Nederland introduceerden. Zo komt ook de naam van Stinzenbos tot leven en na uitbloei van de vroege planten zijn de bomen aan de beurt om te verkleuren en het jaargetijde aan te geven en kunnen de stinzen weer een jaar vooruit.

Pestbosjes

Varkenspest, de 'gekke koeien'-ziekte, vogelpest en mond- en klauwzweer. De laatste jaren is Nederland regelmatig opgeschrikt door besmettelijke veeziekten en de daaruit voortvloeiende ruiming. Echter, dit is niet van de laatste jaren. In de afgelopen eeuwen werd Nederland herhaaldelijk getroffen door besmettelijke veeziekten. In verschillende delen van ons land woedde van tijd tot tijd veepest, tuberculose, mond- en klauwzweer en miltvuur. Veepest heerste vooral gedurende de 18e eeuw. Toen stierven hieraan in Europa zo'n 200 miljoen runderen.

Om verspreiding te voorkomen werden door de rijksoverheid diverse maatregelen uitgevaardigd, maar tegenwerking van de boeren maakte dat de pest zich niet gemakkelijk liet beteugelen. Zij zagen in de ziekte eerder een straffende hand van God, dan

dat zij zich een epidemische ziekte konden voorstellen. In de 19e eeuw had dit zelfs menselijke slachtoffers tot gevolg, toen het leger optrad bij ruiming. Zo was in de provincie Gelderland rond 1865 het tijdelijke verbod *'van alle invoer en doorvoer van rund- en wolvee, verse runderenhuiden of ander beestenvellen, hoorns, hoeven of klauwen, ongesmolten vet, mest, onbereide wol, alsmede gebruikt stagereedschap uit Provincie Utrecht en Zuid-Holland'* van kracht. Drie boeren uit Scherpenzeel werden betrapt en kregen een boete van 25 gulden, wat in die tijd gelijk stond met vijf weeklonen! Na een verzoek tot gratie bij Zijne Majesteit de Koning werd dit teruggebracht tot tien gulden.

Bij ruiming van dieren werden de dieren begraven op een veraf gelegen deel van het

Pestbosjes

terrein *'met deugdelijke omheining'* en afgedekt veelal met ongebluste kalk of carbolzuur. In de praktijk was veelal de omheining een gegraven of aanwezige sloot. Daarop werden bomen gepland en zo ontstonden hier en daar in het landschap 'pestbosjes'. Tegenhangers daarvan waren *'schapengraven'*. Op de Woeste Hoeve bij Hoenderloo zijn ze er nog zichtbaar in het landschap.

Hier zouden schapen met boutvuur, verwant aan het miltvuur, begraven liggen. Hier stond ooit een 'meelevend' bordje met de tekst:

'Hier rust het argeloze schaap / Aan 't einde van zijn leven / Dat u, o mens, zijn wol / Tot dekking heeft moeten geven /

Het is niet bekend hoeveel pestbosjes of geriefshoutbosjes er in Nederland zijn (geveest). Veel bosjes zijn gekapt ten behoeve van de kachel. In onze tijd is de belangstelling voor dit soort bosjes herleefd. De toekomst van een deel van de pestbosjes en andere geriefshoutbosjes is hiermee een stuk rooskleuriger geworden. Landschapsbeheer Nederland heeft het voortouw genomen.

Sprengen en wijerds

De neerslag van het Veluwemassief dringt in de grond en stroomt langs de flanken van de Veluwe weg. Dit gebeurt zo diep dat er van nature weinig waterlopen voorkomen. De bestaande natuurlijke waterlopen op de Veluwe werden al vroeg gebruikt om watermolens aan te drijven. De eerste vermelding van een watermolen komt uit 1076 op het Velpse landgoed Biljoen, maar pas in de 12e en 13e eeuw neemt het aantal toe. Eind 16e eeuw is men begonnen met het graven van nieuwe kunstmatige waterlopen in de hellingen van de Veluwe stuwwal, de zogenaamde sprengenbeken. Ook deze aanpassing van de natuur door de mens heeft weer een nieuw leefgebied opgeleverd voor boom, plant en dier. In tegenstelling tot een natuurlijke beek moest de door de mens aangelegde beek worden onderhouden. In het boek *'Een oase in het Heerderdal'* haalt voormalig korenmolenaar Johan Wessel

Rakhorst daar nog herinneringen over op. Vroeger gebruikte men vooral eiken hakhout, lariks en daarvan werden weer de beschouwingen gemaakt.

Bospoelen

Dit zijn poelen of kolken met stilstaand water. Die veelal gebruikt worden als veedrinkplaats, maar bijna altijd van doen hebben met de mens. Daendels liet in zijn vroeg 19e eeuwse heideontginning op de Dellen bij Heerde bijvoorbeeld al een veedrinkpoel graven, waarbij de ijzeroer-bank zorgvuldig gespaard bleef om de poel waterdicht te houden. Zo ontstaat bij regelmatig onderhoud een fauna en flora die gericht is op langdurige groei en bloei. Geheel of gedeeltelijk overschaduw door omringende bossen ontwikkelt de fauna zich weelderig en kunnen wilde zwijnen drinken.

Schapenkampen

Loslopend vee kon grote schade aanrichten in het bos. Door vrachtschade konden de jonge bomen of eikenstobben, in de destijds uitgebreide hakhoutbossen zwaar beschadigd raken of zelfs sterven. Dat dit tot problemen kon leiden met de grondeigenaar, blijkt uit het volgende citaat uit de Ordonnantie en Jurisdictie voor den Waltgraef uit 1760: *'Op den houwen (lees: kapbaar hout) en jonge latten (lees: aanplant) ten wijden ontijdlijcken laten gaan zijn grote menighe van allerhande beesten als paerden, vellenen, runderen, koeijen, kalveren en schaepen, die de jonge spruijten affgevreten en affgetopt hebben'*

Die schade gold het hele jaar en voor elk soort vee, maar veelal voor een beperkte periode of alleen voor soorten vee. Een willekeurig voorbeeld is te vinden op een van

eerste grote landbouwtgunningen op de Veluwe uit het begin van de 19e eeuw: De Dellen bij Heerde. De ontginner, Herman Willem Daendels, vroeg tijdens zijn verblijf in Parijs in een brief of 'de geheele Delle met een soliede wal is omgeven en of de dennen te allen tijde bevrijd zijn geweest van de immense tanden der schapen'.

Bijenschansen

Bijenschansen of bijenstanden hebben niets te maken met verdediging, maar zijn bedoeld om bijenkorven te beschermen tegen de wind. Ofschoon ook werd gesuggerd om de korven uit het zicht te houden in verband met diefstal. Als ze in het bezit waren van kerken dan sprak men van kerkenschansen. Ze bestonden soms uit walle-tjes gewoonlijk in het vierkant, van een meter of tien lang en breed. De bescherming bestond veelal uit eikenhakhout.

Tochten

Voor de jacht op houtsnippen waren open plekken in het bos nodig om de vangnetten, de zogenaamde *vluuwen*, op te hangen. Soms werden daartoe open plekken gekapt. Deze noemde men 'tochten' of 'netsteeden'. Op de Veluwe werden onder meer in het Wekeromse en Edese bos op deze manier houtsnippen gevangen. In deze bossen zijn in de 17e en 18e eeuw meerdere open plekken gekapt. Ook de bossen van Gaasterland (Friesland) stonden bekend om de snip-penvangst. Het is onbekend of deze tochten ook nu nog in het bos te herkennen zijn als open plek.

Toch was de Veluwe voor Jacob Van Lennep een wijdse vlakte ondanks aanleg van bossen, poelen en sprengen, getuige het relaas in zijn fameuze Reisboek:

'Woensdag 2 juli 1823: Ras bevonden wij ons op een onafzienbare heide, waar honderden van sporen door elkander liepen: wij trokken als maar dwars door van den eenen wegwijzer tot den andere, (zijnde de wegwijzers veelal twintig minuten van elk-ander geplaatst). Na 1,5 uur rusteden wij uit op een zandduin of liever zochten onder halfoverstovene jeneverbezie naar schaduw: spoedig echter joegen de mieren ons op: wij zagen hier om ons zoo wijd het oog reiken kon niets dan lucht en heide. Daarna vervolgden wij weder onze weg terwijl de zon ons bevig boven het hoofd brandde en wij vergeefs naar aamtocht bijde...

Deel uw kennis

Zo laten we oude woorden in een eigen omgeving plaats nemen, maar de geschiedenis heeft nog veel meer woorden die ergens verband houden met bos, hout en omgeving. Enkele wil ik u niet onthouden, misschien kent u de betekenis? Laat het de redactie van De Kroniek weten: Bakenboom, Breukboom, Doodweg, Grepwal, Holtsprake, Knikpuntpol, Landweer, Longstrips, Redoute, Sterrenbos, Wildvreden en Zetstee.

Ik heb mij voor dit stuk graag laten leiden door Patrick Jansen en Mark van Benthem die de geschiedenis, herkenning en beheer samenvatten in het boek Historische bos-elementen. Met dank aan Susan Bonekamp werkzaam bij Staatsbosbeheer, die druk doende is met landschapsontwikkeling in Overijssel en Gelderland en mij attendeerde op de bijzondere waarde van het behoud van historisch bos en zijn omgeving.

'Met een kistje Groninger koek lopend door Drenthe, Overijssel'

Arjo Fransen

Zo'n verzoek als dat van de voorzitter van de Oudheidkundige Kring Voorst is niet naast je neer te leggen. Dat is bijna een uitdaging. Bert van de Zedde vroeg deze zomer om reactie(s) op zijn bijdrage "Familie te boek gesteld". Daarom hierbij graag mijn ervaringen met dat overal zo populaire stamboomonderzoek. Hoe ik eigenlijk tot dat fascinerende speurwerk ben gekomen? Tja, een vriendje uit de buurt...

Als kind speelde ik ruim 50 jaar geleden veel op straat. Dat vriendje van mij vertelde, dat een oudere neef van hem op het idee was gekomen, de stamboom van zijn familie te laten uitzoeken. Hij had een speciaal bureau ingeschakeld, die dat voor de aangenomen prijs van 500 (!) gulden deed. Dat was voor die tijd een heel bedrag. In die tijd deden nog heel weinig mensen aan stamboomonderzoek. Het was de eerste keer van mijn leven dat ik hoorde, dat er zoiets als stamboomonderzoek bestaat. Jaren later ging ik werken in het gemeente-archief van mijn geboorteplaats. En kreeg af en toe van mijn leidinggevende de opdracht, onderzoek te doen in de Bur-

gerlijke Standregisters. Die waren destijds ondergebracht in een zeer stoffige ruimte in een oud gebouw dat tot het gemeentehuis behoorde. Al zoekend in de registers kwam ik ook mijn eigen familie tegen. Tot mijn verbazing bleken mijn voorouders al vanaf de invoering van de Burgerlijke Stand in het begin van de 19e eeuw, in mijn geboorteplaats te hebben gewoond. Weer later kwam ik terecht in de gemeente Voorst, waar ik in het gemeentehuis te Twello mede het beheer over de gemeente-archieven kreeg.

In de stroomversnelling

De schaarse aantekeningen die ik in mijn geboorteplaats over mijn familie had verzameld, raakten vervolgens wegens tijdgebrek voor nader onderzoek, in het vergeet-hoekje. Het papier met aantekeningen was inmiddels aan het vergelen. Het was nog steeds in een tijd, dat geen mens ooit van een computer had gehoord, laat staan van een website. In mijn nieuwsgierigheid trad een versnelling op toen ik werd gevraagd voor de functie van secretaris van de Oudheidkundige Kring Voorst. Die bestuursfunctie heb ik zes jaar vervuld. In die tijd heeft ons bestuur via lezingen en persberichten de belangstelling

voor stamboomonderzoek in deze regio mede op gang gebracht. Landelijk kwam de genealogie ook meer in de belangstelling. Vervolgens kwam door massaal gebruik van de computer het stamboomonderzoek helemaal in zwang. Ik heb gehoord van mensen die, met een laptop op schoot in de luie stoel, in een kort tijdsbestek hun stamboom tot 1400 hebben uitgezocht.

Ik besloot het echter heel anders te doen en verder onderzoek te plegen in de provinciale en gemeentelijke archieven. Op

DE UITDAGING: 'MIJN FAMILIE TE BOEK GESTELD'

die manier kom je soms in wat bijzondere ruimten zoals archiefkelders, een zaal van een voormalig klooster en studie- en leesruimten met een vriendelijke ambtenaar achter een kathedier en waar op fluistertoon wordt gecommuniceerd. Het resultaat van mijn onderzoeken zal ik te zijner tijd in boekvorm vastleggen.

SNUFFELEN IN KELDERS EN KLOOSTERS

Bijzondere verhalen

Mijn familienaam Fransen behoort tot de grote groep van *patroniemen*, familienamen

Jan Fransen (1848-1927) winkelier/marskramer

die zijn afgeleid van een voornaam. Onze familie stamt niet direct af uit een plaats binnen het gebied van deze regio, maar heeft

daar wel raakvlakken mee. De oudste familiegegevens dateren uit de tweede helft van de 17e eeuw. Mijn oudst bekende voorouders leefden in de regio Vollenhove, dorp Wanneperveen. Drie ondernemende broers trokken eind 18e eeuw naar Meppel. Daar heeft het grootste deel van onze familie bijna twee eeuwen onafgebroken gewoond. Het was een koopmansfamilie, voor een be-

Arjo Fransen:
"Vriendje uit de
buurt maakte me
nieuwsgierig en zette
me aan tot speurwerk"

langrijk deel bestaand uit handelsmensen, winkeliers, grossiers en fabrikanten. Enkele bijzondere verhalen die ik in de archieven tegenkwam of van mijn vader hoorde, wil ik hier in het kort vermelden.

Een van mijn voorouders was Jan Fransen, die leefde in de 19e eeuw en in begin 20e eeuw. Hij was winkelier en marskramer. Met een kistje Groninger Koek onder de arm bezocht hij lopend vanuit Meppel klanten in Drenthe en Overijssel. Hij zal tijdens die tochten hier en daar ook wel hebben overnacht. Hij leerde bij zo'n gelegenheid in het Drentse Smilde zijn vrouw kennen. In die tijd was er 's avonds in het donker amper elektrisch licht. Zo liep men vanaf de lange weg door Smilde soms een zijweg, het toen nog volop aanwezige veengebied in.

Het kwam voor dat men vervolgens in het pikkedonker plotseling iets zag...een witte gedaante. "Een spook!!" werd er dan

gegild, waarna men het op een lopen zette. Maar wat bleek? De vermeende gestalte kreeg vormen uit dampen en gassen die soms uit het veen konden opstijgen - in het pikkedonker gaf dat soms een oplichtend verschijnsel.

Geen pottekijkers svp

Een andere voorouder, Jacob Fransen, die rond 1900 leefde, behoorde tot de eerste 200 automobilisten van Nederland. Tijdens mijn onderzoek kwam ik tegen, dat de allereerste autobezitter in Nederland, de Haagse fotograaf Alphonse Zimmermans, in 1896 bij zijn keus van een eerste auto, *Terwolde* heeft bezocht. In die tijd werden nieuwe auto's per boot naar hun eigenaar gebracht. Zimmermans ging figuurlijk gesproken niet over een nacht ijs. Hij liet in een rustige om-

Jacob Fransen (1895 - 1975) grossier/reiziger
tijdens zakenreis

geving zonder pottekijkers twee auto's, namelijk een Benz en een Peugeot via de toenmalige loswal in Terwolde aan land zetten.

Zijn bedoeling was met beide auto's een korte proefrit te maken. Maar helaas, hij kon geen van de auto's starten. Een toevallig passerende boer lukte dat wonderwel Zimmermans' keus viel tenslotte op de

BENZ EN PEUGEOT STREDEN OM DE EER IN TERWOLDE

Benz, die hij per boot naar Arnhem liet vervoeren. Vervolgens maakte hij de allereerste autorit die ooit in Nederland werd gemaakt: van Arnhem helemaal naar zijn woonplaats Den Haag.

Om een lang verhaal kort te maken: Mijn familie verspreidde zich van lieverlee vanuit Meppel voor een klein deel over de Veluwe. Mijn vader, die als beroep grossier en 'reiziger' was in zoetwaren en banketartikelen, reisde in Drenthe en Overijssel met een monsterkoffer langs de klanten.

Hij kwam zo ook in Twello, waar hij zakelijk contact had met bakkerij Taverne in Twello. En kijk, dat is een van de oudste bedrijven in de regio, men bakte daar al lekkernij in de 19e eeuw.

Voorster grafstenen vastgelegd op CD-rom

Jan Groenenberg

Vanaf 1992 is de begraafplaatsencommissie van de Oudheidkundige Kring Voorst bezig met het inventariseren van de grafstenen op de begraafplaatsen van de gemeente Voorst. Dat is een enorme klus en het werk is anno 2008 nog niet afgerond en zal ook nog wel een aantal jaren in beslag nemen. Bij deze inventarisatie worden echter de grafstenen die in de verschillende kerken van de gemeente Voorst liggen niet meegenomen.

Omdat het hier een beperkt aantal grafstenen betreft is besloten tussentijds een inventarisatie van deze grafmonumenten te maken. Samen met de heer G.B.J. Reinders heb ik de kerken van Nijbroek, Terwolde, Twello, Voorst en Wilp bezocht om de grafstenen te fotograferen en gegevens vast te leggen. Voor de grafstenen in de kerk van Twello is o.a. gebruik gemaakt van een tekening die ds. Lekkerkerker ooit heeft gemaakt van de ligging en de afmetingen van de grafstenen in de kerk van Twello.

Bij iedere foto van een grafsteen is gepoogd een korte toelichting te schrijven betreffende de personen die onder de grafsteen begraven hebben gelegen. Daarnaast worden de afmetingen, de steensoort en de ligging van alle stenen aangegeven. Helaas is het niet gelukt gegevens bij iedere grafsteen te vinden.

Het is niet de eerste keer dat zo'n inventarisatie gebeurt. Al in 1918 verzamelde mr. P.C. Bloys van Treslong Prins gegevens van o.a. de grafstenen in de kerken van Gelderland, waaronder die in de gemeente Voorst. Hij publiceerde zijn 'Genealogische en heraldische gedenkwaardigheden in de kerken van Gelderland' in de Wapenheraut jrg. 22, 1918. Aanvankelijk was de bedoeling om een gedrukte uitgave van de inventarisatie te maken.

Met de nieuwe computer-mogelijkheden is echter besloten een digitale versie uit te brengen op Cd-rom. In 2007 is in samenwerking met de heer P.J.A. Bevers en mevrouw B.F.J. Simons daartoe begonnen. Op de CD is de gehele inventarisatie van de grafstenen in de kerken van de gemeente Voorst te vinden. Er is tevens een korte inleiding over de geschiedenis van de kerken gemaakt. Bovendien zijn er nog foto's van grafstenen en het interieur van de kerken aan toegevoegd.

Bij deze wil ik alle kosters van de kerken bedanken voor de bereidwillige medewerking. Ook wil ik Gerrit Reinders bedanken voor het maken van de talrijke foto's en Paul Bevers en Dinie Bevers-Simons voor het samenstellen en vervaardigen van de Cd-rom. De Cd-rom kan worden besteld bij de OKV of bij ondergetekende: tel. 0571 - 276037.

Detail van een grafsteen in de kerk van Voorst

Kroniek 2008-3

St. Ludger-mavo al 30 jaar trots en rots in branding van het onderwijs

Carol Hessels

De naam St. Ludger-mavo is bij veel Twellonaren nog steeds een staand begrip. Hoewel de school, na de fusie met de Apeldoornse vestiging, intussen Veluws College Twello heet, wordt de oude naam nog door velen gebruikt. Nostalgische herinneringen komen boven, als men over de doorgebrachte jaren in het gebouw op de Veldjes praat. Talrijke Bekende Plaatsgenoten hebben hier hun meer algemeen voorgezet onderwijs gevolgd.

Tot 1963 werd er in de gemeente Voorst voornamelijk voortgezet onderwijs gegeven op scholen die een nauwe band hadden met de agrarische sector. Leerlingen die de basisschool - toen nog lagere school geheten - verlaten hadden en een andere vorm van voortgezet onderwijs wilden volgen, waren hoofdzakelijk aangewezen op Deventer. Maar de behoefte aan meer mo-

gelijkheden binnen de gemeente Voorst werd steeds groter. Besprekingen met 'Den Haag' resulteerden in 1963 in de stichting van een Gemeentelijke ULO, en een jaar later in de R.K. ULO 'Sint Ludger'. Na de R.K. Huishoudschool kwam er nu dus een tweede katholieke school voor voortgezet onderwijs in Twello. Bekende namen stonden voor die oprichting garant: G. Geven,

Eerste les in de Mavo-school aan de Pieter de Hooghstraat in 1963

Kroniek 2008-3

21

W.Ch.Ellenbroek en N.Kerkhof uit Twello, A.J.Streppel uit Klarenbeek, B.M.Hoogeslag uit Wilp-Achterhoek, B.W. de Croon uit Wilp en W.M. van 't Erve uit Terwolde. Als directeur werd benoemd Herman Scheltinga.

Stampvolle klassen

De school opent haar poorten in 1964. De eerste leerlingen vinden onderdak in het Verkennersgebouw aan de Oude Rijksstraatweg, tot in november van datzelfde jaar de nog jonge school twee lokalen en één hoofdtenkamer kreeg in een noodlokatie aan de Pieter de Hooghstraat. Voor een aantal leerlingen was een jaar later nog geen plaats, zij kregen les in Recrea, thans het restaurant 'De Vier Seizoenen', tot het gebouw op de Veldjes in november 1965 werd uitgebreid met drie lokalen en een docentenkamer. Maar het aantal leerlingen steeg gestaag, zodat in februari 1967 weer een lokaal moest worden bijgeplaatst. En opnieuw ontstond plaatsgebrek, zodat sommige leerlingen les kregen in de oude Land- en Tuinbouwschool. Ook dat was maar een tijdelijke oplossing, want in november werd het schoolgebouw weer een stukje langer door de aanbouw van twee lokalen.

In 1969/1970 werden het handenarbeidlokaal en een theorielokaal geplaatst, terwijl vier jaar later de laatste uitbreiding plaatsvond: een theorielokaal, een nieuw handvaardigheidslokaal (het oude werd bestemd voor natuur- en scheikunde), een overblijfruimte en kamers voor de adjunct-directeur, de conciërge en de administratie. Intussen telde de school twaalf klassen die allemaal stampvol zaten.

Zwammen aan het plafond

Het lag in de bedoeling het gebouw tien jaar te gebruiken, het werden er vijftien. Maar toen was het gebouw ook echt op: de kozijnen waren doorgerot, het dak lekte op verscheidene plaatsen, zodat er zelfs grote zwammen aan het plafond hingen en op meerdere plaatsen dreigde men door de vloer te zakken. Zeker als het buiten bar koud was, kon men het binnen moeilijk warm stoken en als bij storm de wind door de bomen floot, was dat in diverse lokalen ook te merken.

De eerste nieuwbouwplannen kwamen in 1975 op tafel, maar het duurde tot 1979, voordat eindelijk achter de katholieke huishoudschool aan de Hietweideweg een nieuw

gebouw betrokken kon worden. Architectenbureau Van Wijngaarden uit Epe kwam met een eerste plan met zes varianten, waarvan er uiteindelijk één werd gekozen na het nodige overleg met on-

der anderen de leerkrachten. In juli 1977 was het plan klaar voor de aanbesteding in het voorjaar. In juli kwam de toestemming van het ministerie en in augustus werd de bouwopdracht verstrekt aan het Eindhovense aannemersbedrijf Van Heeswijk.

Zelf spullen sjouwen

Het ontwerp voorzag in dertien leslokalen en een gymnastiekzaal. Bovendien was er ruimte voor een bibliotheek en de "Kuil", een ruimte voor gezamenlijke activiteiten. Het gebouw werd neergezet volgens het systeem van "versoberde elementenbouw", een methode die in verband met de geringe financiële middelen van het Rijk bij veel schoolbouw werd toegepast. Het skelet van de

Aanzicht van het oecumenisch Veluws College

school werd opgetrokken uit staal, er kwam een betonnen vloer in en het gebouw werd afgedekt met een stalen dak (dat echter al binnen 20 jaar vervangen moest worden!). De totale aanneemsom bedroeg 2,35 miljoen gulden, echter exclusief de inrichting. Op maandag 16 oktober 1978 werd symbolisch de eerste paal geslagen. De bedoeling was het gebouw met ingang van het schooljaar 1979/1980 te betrekken, maar door de strenge winter liep de bouw twee maanden

vertraging op. Pas na de herfstvakantie van 1979 werd de school in gebruik genomen. Vlak vóór de vakantie hielpen zelfs de leerlingen met het overbrengen van het meubilair. Het was een prachtig gezicht om leerlingen met een tafeltje in de hand van de Pieter de Hooghstraat naar de Hietweideweg te zien sjouwen.

Intussen staat het gebouw er al weer bijna 30 jaar. In de loop der tijd zijn er al de nodige veranderingen in, en aan het gebouw aangebracht. De laatste grote verbouwing vond vorig jaar plaats, toen het interieur volledig werd vernieuwd. Nu hoopt men weer vele jaren vooruit te kunnen in een gebouw dat aangepast is aan de eisen van deze tijd.

Bronnen:

- Deventer Dagblad (De Stentor)
- Brochure St. Ludger-mavo

Hallo, beste mensen!

'Mijn naam is Riky Sloesarwij-Bultman, ik ben dus getrouwd met een Sloesarwij. We zijn ongeveer negen maanden geleden begonnen met nasporingen naar de stamboom van mijn man. We zaten heel lang bij een voorvader Egbert Willems Sloeserwij, die in Leersum was getrouwd met ene Maegje Roelofs. We kwamen er maar niet achter waar hij geboren was. Toen, ineens, was er weer hoop: hij bleek geboren te zijn in Voorst op 30 augustus 1685. Als zoon van Willem Gerrits, die 'boerde' op de Sluijsweide (kijk, daar ligt het verband met Sloezeweide!!) en Grietgen Jansen Hissink. Hier vindt de naam Sloesarwij dus zijn oorsprong. Voordien was het Geurts van de

Rhijnderhoff in Brummen. Ik weet nu dat de Sloezeweide te vinden is aan de IJsselstraat nummer 8 in Empe zit, maar de kinderen zijn geboren in Voorst. En met deze wetenschap zijn we met onze speurwerk ineens rond 1500 aanbeland.

Zo zie je maar weer: denk je dat de voorvaders uit Utrecht komen (of zelfs Hongarije) en dat blijkt dat ze gewoon uit 'onze' omgeving afkomstig zijn. Want ik woon in Lochem, en dat is ook nog eens gemakkelijk als je even naar het archief wilt.

Hartelijke groeten, Riky

Van ooit Grutterij en brouwen op de Belt...

Jan Groenenberg

Tot 1958 stond aan de Oude Rijkstraatweg in Twello een grote boerderij genaamd de Grutterij. In vroeger tijden komen we voor dezelfde boerderij namen tegen als de Belt, Bomers Brouwerij en Brouwerij de Hamburger Waagen. De Belt heeft de naam de Grutterij te danken aan de familie Havekes die er een grutterij begon in het begin van de 19e eeuw. In 1790 komt De Belt in bezit van de familie Havekes als Henrica Heijmeriks, de vrouw van Lucas Havekes, de boerderij erft van haar half-oom Herman Heimeriks. Hun zoon Jan Havekes krijgt de Belt in 1807 na een magescheid met zijn broer en twee zusters, na het overlijden van zijn moeder in 1803 en gaat er als grutter werken.

De grutterij

Een grutterij, ook wel grutmolen genoemd, is een bedrijf waar 'grutten' gemaakt werden. Grutten zijn in kleine stukjes gebroken zaadkorrels van boekweit, gerst of haver. De naam grutterij werd echter ook gebruikt voor de winkel waar de grutterswaren (grutten, erwten, bonen en meel) werden verkocht. De grutter (ook wel gorter, grut- of gortmolenaar) was zowel de man die de grutten maakte als de winkelier die ze verkocht. Vaak gingen deze beroepen ook samen. Grutten werden ook wel gort genoemd (gepelde gerstkorrels). Men vindt deze woorden ook terug in verschillende familienamen als Gorter, Gortmaker, De Grutter, De Gruyter e.d. Ook in uitspraken als 'grote grutten' en 'klein grut' en het liedje 'Tene miene mutte, tien pond grutten' vindt men het woord grut terug.

Boekweit

De naam boek-weit (= beuk-tarwe) verwijst naar de driehoekige vorm van de zaden die sterk doen denken aan de vorm van beukenootjes. Boekweit kwam al in de prehistorie in Europa en ook in Nederland voor. Pas in de 16e eeuw werd boekweit echter een belangrijk voedingsgewas. Het werd vooral

op lichte zandgronden en afgebrande veengrond verbouwd. Voordelen van de boekweitteelt zijn dat het snel groeit, laat gezaaid kan worden en geen mest nodig heeft. Belangrijk nadeel is dat het gewas kwetsbaar is voor kou, storm en hagel.

De teelt van boekweit nam vooral in de 16e eeuw, het eind van de 18e eeuw en begin van de 19e eeuw toe door stijgende graan-

'de Grutter' door J. en C. Luiken, 1694

prijzen. Boekweit was goedkoper dan koren en toch erg voedzaam. Door het toemen van de aardappelconsumptie in de 19e eeuw werd het gebruik van boekweit teruggedrongen. Na 1880 komt boekweitteelt in Nederland vrijwel niet meer voor.

Het vermalen van de boekweit gebeurde op handmolens voor huishoudelijk gebruik of door de grutter met de grutmolen. Er bestond een duidelijke taakverdeling tussen korenmolenaars en grutters. Het Groot Placcaatboek zegt hierover: "Grutters sullen sich moeten expurgeeren met solemneelen eede, dat haars weetens geduyrende het gepasseerde jaar niets anders, als alleen gruttemeel, gemaalen is op haar grutmoolle" ... "Ook en sullen de koornmolenaars, te weten die rogge en tarwe maalen, geen grutten, meel, of andere gorten van meelen, hoedanig ook genaamt werden, moogen verkoopen".

De grutmolen werd aangedreven door een paard (rosmolen).

Geen kloosterbezit

De eerste, mij bekende vermelding van de Belt is te vinden in het Verpondingskohier van Twello van 1648. We vinden hier het volgende: "De Locht, ruijm een mergen, heeft Willem Bomer voor 9 carolus gulden en 2 stuiver. Is bij hem betimmert ende is een brouwerie, die de setters niet weten te taxeren". De Locht behoort aan de vicarie St. Sebastiani. Verder vinden we: "De Bolte scherp 2 mergen, verpacht aen Willem Boemer voor 19 gulden 12 stuiver". De Bolte was eigendom van de pastorie van Twello. De Locht en de Bolte waren stukken grond. Voor huizen was er een aftrekpost voor onderhoud van 10%. Dat gold alleen voor de brouwerij. Blijkbaar is de brouwerij/boerderij

later vernoemd naar het stuk grond de Bolte. De St. Sebastianus-vicarie was dus eigenaar van de Locht. Mogelijk komen hieruit de verhalen voort dat het ooit een kloosterbezit of kloosterhof geweest is. Een vicarie is echter niet te vergelijken met een klooster. Een vicarie is een geestelijke instelling die een bepaald inkomen had uit goederen of landerijen door de stichter van de vicarie geschonken. Die had dan een eigen altaar in de kerk. Een vicarie werd vaak gesticht voor het zieleheil van de stichter en zijn familie. De St. Sebastianus-vicarie was een van de twee vicariën in de kerk te Twello.

Op de kadasterkaart van 1832 is de grondvorm van de Grutterij (nr. 353) goed te herkennen. Nummer 353bis is de grutmolen

In een akte uit 1675 lezen we dat de Locht inmiddels is overgegaan van de vicarie van St. Sebastianus op Jacob Bomer en zijn vrouw Gerritje Meulemans. In dezelfde akte wordt ook de Bolte genoemd met als eigenaar de pastorie. Na het overlijden van Jacob Bomer hertrouwt Gerritje Meulemans met Berent Hendriks ten Weechel te Twello op 26-5-1694. Zes jaar later trouwt ze voor de derde maal, nu met Gerrit Hermans Heimerigs. In 1706 wordt Gerrit Heimerigs als brouwer genoemd. Hij overlijdt tussen 1713 en 1716.

Hendrik 'capitalist'

Blijkbaar is de brouwerij overgegaan op Hendrik van Weechel, een zoon uit het huwelijk van Gerritje Meulemans met Berend van Weechel. In 1732 is er sprake van de "brouwerij van Weechel". Hij wordt ook genoemd als "capitalist" in het haardstedenregister van 1749. Iemand was een "capitalist" als hij meer dan 3000 gulden bezat. Voor een echtpaar was dat 4000 gulden. De brouwerij wordt in het haardstedenregister nog "Beumers Brouweije" genoemd. Herman Heimeriks koopt de brouwerij, nu "Hamburger Waagen of de Belt" genoemd, in 1767 van de erven Van Weechel na overlijden van Elisabeth Wilms, de weduwe van Hendrik van Weechel.

Henrica Heymerix erft in 1790 de Belt van haar half-oom Hermanus Heimeriks. Henrica was de dochter van Rutger Heimeriks, een halfbroer van Hermanus. Rutger was landbouwer op het erve Groot Schadewijk. Henrica Heimeriks trouwde te Duistervoorde op 13 febr. 1774 met Lucas Havekes. Hij kwam uit Halle, buurtschap Eerbeek. Lucas Havekes "op de Belt" overlijdt in 1802. Bij het noteren van de "Amptslasten" van Twello in 1802 vinden we terug "weduwe L. Havekes op Bomers Brouwerij". Henrica

De Grutterij in 1952
(foto: Nederlands Openluchtmuseum)

Het interieur van de Grutterij in 1958

Heimeriks overlijdt een jaar later in 1803. Na het overlijden van Lucas Havekes en Henrica Heimeriks wordt bij het magescheid in 1807 de Belt toebedeeld aan Jan Havekes en zijn vrouw Wilhelmina Oosterwegel. Wanneer Jan Havekes is begonnen als grutter is niet precies te achterhalen. De eerste keer dat de naam Grutterij wordt genoemd is in een akte uit 1814. Het betreft een akte over een stuk bouwland de Drie Akkers genaamd dat bij de Bolte of Grutterij gelegen is en bij Jan van Lith in gebruik is.

Eieren, pluimvee en vis

Bij de opmaak van het kadaster in 1832 is Jan Havekes nog steeds eigenaar van de Belt.

De Grutterij werd tot 1895 bewoond door de familie Havekes. Na het overlijden van Lucas Hendrikus Havekes en zijn vrouw Hendrika Maria Broekhof in resp. 1893 en 1894 nemen Jacob de Vlieger en zijn vrouw Wilhelmina te Roller en hun vier kinderen

hun intrek in de Grutterij. Jacob de Vlieger overlijdt op 12 augustus 1909. Zijn vrouw vertrekt Dochter Hendrika Wilhelmina Jacoba de Vlieger trouwt op 30 juli 1910 te Voorst met Jan Willem Grotenhuis. Beiden zijn onderwijzer. Aanvankelijk wonen zij in Wilp. Rond 1920 verhuizen ze naar de Grutterij.

In 1958 doet de coöperatieve eierveiling 'Cedo' een verzoek aan de gemeente Voorst om een eiermagazijn met kantoor aan de Oude Rijksstraatweg te bouwen. De vergunning wordt verleend op 9 juni 1958. De oude boerderij, bewoond door mevrouw

Klein Swormink wordt dan gesloopt. Na de coöperatieve eierveiling 'Cedo' kwam hier de pluimveeslachterij Friki. In 1977 vestigde zich hier Wolff Vlees. Na het faillissement van Wolff Vlees in 1997 kwam hier in 1999 het visverwerkend bedrijf Profish.

Literatuur en bronnen:

- A.J. Bernet Kempers – In en om de grutterij, 1979
- Krantenartikelen uit 1958 en 1982
- Protocolen van Bezwaar Twello
- Notariële akten Twello
- Bevolkingsregister Twello

Tekening van J. Bax ± 1958 naar een foto uit ± 1910

'De laatste pijl' - een vrijmoedige vertaling rond Hertog Eduard

Wim Tempelman

"Wel zo netjes als we er een bespreking aan geven", zei onze immer aktieve secretaris en gaf het boek 'De laatste pijl' een collega van mij in handen. Maar die vond er na enig bladeren en lezen 'niks an'. Meende dat ik een beter oordeel over het werk van Agave Kruijssen kon geven. Daarmee was mijn bordje gevuld en besteedde ik een paar uren aan de zoveelste beschrijving van de intussen beikel geworden bewoner van de donjon in de Voorster uiterwaarden.

Na een luttel aantal bladzijden, met - erg korte hoofdstukken -, werd het me duidelijk dat het om een kinderboek ging. Een recensie-exemplaar zenden naar een historische vereniging die streeft naar het vastleggen van feiten vind ik even onbegrijpelijk als grappig. Juist omdat Agave Kruijssen in een aantal werken een tweesporenbeleid volgt. Zij voegt zowel verhalende elementen als gefantaseerde decors toe aan historische gegevens. Het is aan de lezer uit te maken wat wel of niet "echt" gebeurd is.

Na haar aanvankelijke werkzaamheden als vertaalster en redactrice begon Agave Kruijssen een eigen bureau om ten behoeve van uitgeverijen boeken te maken. Ze schrijft hoofdzakelijk voor kinderen. Haar serie "Sprookverhalen" begon ze om te voorkomen dat oude Nederlandse verhalen en legenden in de vergetelheid zouden verdwijnen. Een nobel streven! Zo verhaalde zij over het lied van heer Halewijn, ridder Lancelot, Reinout van Montelban en zelfs het vrouwtje van Stavoren ontkwam niet aan haar conserveringsdrift.

Ook "de Dikke Hertog", nog steeds het klap-

stuk van de Nijenbeek, moest er aan geloven. Kruijssen vertelt het bekende verhaal opnieuw; in eigentijdse taalvormen weliswaar. ('Toen begon het gedonder pas echt' -blz. 6-, 'allemaal klep dicht' -blz. 65- en 'verdomde buurlingen' -blz. 67-) maar met zware accenten op het liefdesverhaal rondom de even schone als imaginaire Cunera. Niet volledig imaginair want ook Staringh vertelde in zijn poëtisch verhaal, Eduard van Gelder, over een schoonheid die viel voor aanzien en importantie van deze Gelderse hertog. Aan naamgeving bezondigde de Wildenborchse bard zich wijselijk niet. De naam Cunera borrelde op uit Kruijsens inktpot. Dat deze Cunera een tijd op de Cannenburch zou hebben vertoefd blijft zelfs in de annalen van die Vaassense veste ongenoemd.

Op het slagveld van Baesweiler (1371) laat Staringh de dood van hertog Eudard voltrekken door 'Hezes vuist' (wellicht Frederik van Heekeren van de Heze). Vervolgens dicht Staringh: 'de knots vaart neder'. Agave ziet dat anders en laat de moord plegen door Herman van Leers, leidsman van een

garde kruisboogschutters in dienst van de Heekeren. Cunera was voorheen zijn geliefde. Reden genoeg dus om die laatste pijl af te schieten. In de 'Geschiedenis van Gelderland, van de vroegste tijden tot het eind der Middeleeuwen' merkt dr. W. Jappe Alberts op: 'werd Eduard dodelijk getroffen door een pijl, die - naar het schijnt - uit zijn eigen omgeving was afgeschoten'. Naar het schijnt! Jappe Alberts erkent de twijfel.

Die restrictie brengt Agave Kruijssen helaas niet op. Dit citaat slechts om aan te geven hoe een tweesporenbeleid kan doorslaan naar juistheid of fictie. Eerlijkheid gebiedt op te merken dat dit beleid de auteur ook voordelen biedt. Als Aarnout in de cel van Nijenbeek gevangen gehouden zit nuttigt hij - volgens Kruijssen - zwammen en andere mycelia. Paddo's zouden wij zeggen.

Bootschuivers, de helden van Elburg

J. Roosenschoon

De OKV heeft een ruilabonnement met de historische verenigingen in de regio. Zo kunnen de leden via de tijdschriften op de hoogte blijven van de interessegebieden en van elkaars activiteiten. De bladen liggen in de OKV-ruimte aan de Duistervoordseweg 104 ter inzage. Hieronder vindt u een kleine greep uit het aanbod.

In *De Mothoek*, het blad van de vereniging 'Nuwenspete', staat in het derde nummer van dit jaar het verhaal 'Terug naar Vierhouten'. Hierin vertelt R. Hufen over de winter van 1954, een periode waarin hij als bleekneusje uit Utrecht zes weken lang naar koloniehuis 'Sint Willebrord' in Vierhouten moest. Dat was geen onverdeeld genoegen. Het leven in zo'n kolonie speelde zich voortdurend in de groep af en 'eenzelvig gedrag' werd afgekeurd. Allemaal tegelijk slapen in de slaapzaal, eten in de eetzaal en

De geestverruimende werking veroorzaakt fantasieën en waanvoorstellingen. Die verschaffen de schrijfster extra mogelijkheden - geen storende ditmaal - voor haar verhaal-lijn. Daarvan maakt ze vaak en dankbaar gebruik.

De Laatste Pijl hoort niet thuis in de bibliotheek van een oudheidkundige vereniging. Maar - veronderstellend dat de veel leden van onze vereniging grootouders zullen zijn - is het een prachtig voorleesboek voor de kleinkinderen. Opa en oma moeten dan wel hier en daar een toelichting geven of een accentje verschuiven.

De laatste pijl - Agave Kruijssen Uitgeverij Lannoo, Tiel.

ISBN 978 90 209 7805 6 - € 12,95

buiten wandelen twee keer per dag. De kinderverzorgsters in het vakantiehuis draaiden lange werkdagen en waren vaak geen toonbeeld van pedagogisch geduld. Geen wonder, want naast de lange dagen die ze maakten, moesten ze vaak 's nachts nog eens slaapdiensten doen en dit alles tegen een geringe vergoeding. Rust, regelmaat en reinheid maakten de kinderen in de kolonie wel dikker, maar of ze er ook gelukkiger van werden?

In **Van 't Erf van Ermel** tekent de redactie uit de mond van mevrouw Coorengel bijzonderheden op over kinderkleding in en rond de Tweede Wereldoorlog. Creativiteit en handigheid van de moeder was een noodzaak. Zo kon zij van uitgehaalde truien weer nieuwe borstrokken breien en van eigen of gekregen oude kleding maakte ze nieuwe jassen, jurken en bloesjes. Kleding werd niet veel gewassen, want dat was een tijdrovende gebeurtenis. Bovendien was er later in de oorlogstijd geen zeepoeder meer te krijgen. De oplossing was dan, zolang het duurde, een zeepklopper met sunlightzeep.

In het blad van de vereniging **Arent thoe Boecop** uit Elburg, nr. 85, staan verschillende lezenswaardige artikelen van Willem van Norel. Zo schrijft hij over het beroep 'bootschuiwer', mensen als taak hadden de geladen schepen die op de rede voor anker kwamen te laden en te lossen. De haven van Elburg was namelijk erg ondiep o.a. door de getijdenwerking en een vaak aflandige wind. Een archiefstuk uit 1620 geeft de oudste vermelding van het beroep. In het Gemeente Archief kwam Van Norel veel interessante wetenswaardigheden over boot-schuiwers tegen. Over hun verdiensten b.v. die varieerden naar gelang de lading. Voor het vervoer van 100 pond stokvis kregen ze een halve stuiver, voor 100 grote sparren 8 stuivers en een varken of een mens aan wal zetten kostte evenveel, namelijk 1 stuiver. Bootschuiwers speelden een heldenrol bij de stormramp van 1825 toen ze enkele honderden mensen van de verdrinkingsdood reddden.

In het verhaal over Elburg in de crisisjaren schrijft Van Norel over de spanningen die in

Elburg heersten rondom de afsluiting van de Zuiderzee in de periode 1928 - 1940. Meer dan een-derde van de beroepsbevolking was afhankelijk van de visserij. Alle vissers moesten de afweging maken of ze zouden stoppen of doorgaan. Beide opties waren riskant. Sommigen stapten in een project van de Generale Commissie om in Drente de heidevelden te ontginnen. Dat viel ze zwaar tegen. Het werk waren de vissers niet gewend en ook de verdiensten waren veel minder dan aanvankelijk werd voorgespiegeld. Uiteindelijk werd in Elburg ingezet op handhaven van een kleine vloot, een kleine industrie en het ontwikkelen van de stad als toeristische trekker. Dit bleek een goede keus.

In **Land van Lochem**, nr.2, staat een informatief artikel over 'Charters' van de hand van Femia Siero en Sandra Oosterholt. Charters zijn akten op perkament. Het archief in Zutphen heeft er zo'n 6000. Deze akten of oorkonden zijn voorzien van zegels van alle rechtspersonen die de op het charter genoemde overeenkomst zijn aangegaan. Deze overeenkomst gaat altijd over geld, goederen of rechten. De oorkonde diende als juridisch bewijsstuk. In de Middeleeuwen werden alle belangrijke zaken in dergelijke akten vastgelegd, zoals koop of verkoop van grond, erfpachtovereenkomsten en rechten voor het heffen van tol of belastingen. De zegels die erop zitten zijn zelf ook een bron van informatie. De vorm, kleur, afbeelding en opschriften maken het geheel tot een uniek document.

Altijd uitziend naar interessante, pittige, kort en krachtige bijdragen voor onze Kroniek, werd de redactie dezer weken verrast met een bundel beschrijvingen van fascinerende, soms hilarische dan weer uitermate ernstige gebeurtenissen. Stuk voor stuk interessante 'toegiften', goed voor een glimlach, bezorgde blikken of sprake-loze verbazing bij het afsluiten van ons blad. Vandaag maken wij een begin met publicatie van deze reeks waarvoor wij telkenmale de slotpagina('s) zullen reserveren. Vereniging en redactie zijn de scribent, ons Erelid, de heer Jan Lubberts, bijzonder erkentelijk voor diens nauwgezet verzamelde teksten die alle - bink-stap-sprong door de tijd - en op zichzelf leesbaar zijn.

Van magistraten, meesters en gewone mensen (1)

AANVRAAG AANLEG ELEKTRICITEIT

Nijmegen 3 augustus 1908.

Aan Den edelachtbaren raad der gemeente Voorst.

Geven met verschuldigden eerbied te kennen, de ondergetekenden, Dirksen en de Vries wonende Hertogstraat 87 te Nijmegen ;

Dat zij in combinatie met eenige heren het plan hebben opgevat, om Twello en omliggende dorpen van electrisch licht en electrische beweegkracht te voorzien;

Dat zij een bovengronds leidingnet zullen aanleggen, waarvan de draden langs houten masten gespannen worden;

Dat zij menen, dat deze onderneming zowel voor licht als kracht, eene goede vooruitgang voor genoemde dorpen zal zijn;

Dat zij de kilowatt of 1000 watt voor licht op twintig cent en voor kracht op twaalf cent zullen stellen;

Dat zij zich willen verbinden, om gedurende de concessie geen hoger prijs de kilowatt zullen nemen dan twintig cent voor licht en twaalf cent voor kracht;

Redenen, waarom zij uw college beleefd verzoeken, hen eene concessie voor deze aanleg in uwe gemeente van vijf en twintig jaar en voor het plaatsen van masten en leggen der geleidingen te willen verlenen.

Verder zullen zij gratis aan uwe gemeente leveren 40 lampen, geheel compleet met waterdichte lamp, reflectoren wandarm, waar van de stroomprijs alleen voor uwe gemeente n.l. zal bedragen, de helft der gewone stroomprijs zijnde tien cent per kilowatt.

't Welk doende.

Uwe dienstwillige dienaren: Dirksen en de Vries, Hertogstraat 87.

**Uit: Ingekomen stukken gem.Voorst
J. Lubberts.**

FIETS W ERELD

Polletje

Stationstraat 60 Twello Tel.: 0571 - 27 23 80

Hèt adres voor het huren van een fiets. Tevens is er een ruim aanbod van nieuwe fietsen, tweedehands fietsen en kinderfietsen

Riwa@copy
print & design

Marktstraat 2, 7391 DE Twello, T. 0571-271104, F. 0571-273234, E. riwa-copy@planet.nl, I. www.riwa-copy.nl

Openingstijden: maandag 13.30 - 17.30 uur, dinsdag t/m vrijdag 09.00 - 12.00 uur / 12.30 - 17.30 uur,
vrijdag koopavond 18.00 t/m 20.00 uur, zaterdag 09.00 - 12.00 uur

ZEEFDRUKKERIJ KLUNDER

Gespecialiseerd in het drukken van:

- * Paraplu's * Katoenen/nylon tassen
- * Reclameborden * Stickers
- * Posters * Display's
- * Diverse Kunststoffen
- * Digitaal grootformaat printen op diverse materialen
- * En bekend met Speciale inktten.
b.v. krasloten - geur en glitter inktten

Op www.eigenshirt.nl vindt u het drukken van:

- * Textiel: van t-shirts tot bedrijfskleding
t-shirts vanaf 1 exemplaar ook mogelijk

Oude Rijksweg 19, Twello
Tel. 0571-276622
www.klunderzeefdruk.nl

GROOT ROESSINK

Enkweg 43 - Voorst - Telefoon: 0575 50 12 72

- Nieuwbouw
- Verbouw
- Onderhoud
- Restauratie
- Molenbouw

BOUWEN TUSSEN HEDEN EN VERLEDEN

Bakker Bril Voorst

Het ruim twee eeuwen oude pand van bakker Bril is nog steeds (na enkele verbouwingen) in gebruik. Het pand staat op de monumentenlijst.

De bakkerij bestaat meer dan 150 jaar en zoon Paul is de 5e generatie Bril.

Het bedrijf is tegenwoordig uitgebreid met een koffie/theeschenkerij waar fietsers en wandelaars een welkome pauze kunnen houden. De bakkerij is geregeld doel van excursies. Er gaan dan steevast eigen-gemaakte produkten mee naar huis. Op de foto uit 1960 gaat de bakker met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Op de foto uit 1960 gaat de bakker met de bestelauto op weg om brood te bezorgen.

Hof van Twello

Rijksweg 17a - 7391 MH Twello

Tel. 0571-270014

www.hofvantwello.nl

Voor Catering en Blote Voetenpad:

06-12635320

Geopend:

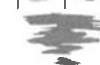
Wo. van 13.00 tot 17.00 uur

Do. en vr. van 10.00 tot 17.00 uur

Za. van 10.00 tot 16.00 uur

Van 1 mei tot 1 nov. ook op zondag geopend

Lekker | | Lokaal

Al meer dan 800 jaar wordt er geboerd op de grond waar nu Hof Van Twello gevestigd is. En dat niet zonder reden. In de bodem bevinden zich leem en oerlagen die het waterhoudend vermogen van de grond verhogen. En dat was veel waard in een tijd zonder beregeningsinstallaties. Nog steeds profiteren wij van deze bodemeigenschap. Onze wijngaard bijvoorbeeld groeide zeer voortvarend weg, en ook onze groenten, kleinfruit en boomgaarden hebben elk seizoen baat bij deze prima grond. Het bewijs leveren wij elke week in onze streekwinkel waar niet alleen onze eigen producten maar ook die van andere ambachtelijke producenten uit de streek te koop zijn. Van karnemelk tot geitenkaas, van hertenvlees tot de heerlijkste biefstukken. Ook voor al uw catering staan wij klaar! Informeer hier eens naar: passievoorpuur@hofvantwello.nl

Elke dag een streekmenu